

Vajkai Edina

A lisszaboni szerződés ratifikációs finise

A 2009. október 2-i népszavazáson több mint kétszer annyian szavaztak Írországban az Európai Unió intézményi reformjait magába foglaló lisszaboni szerződés mellett, mint ellene. Elfogadása elől ezzel elhárult a 2008. júniusi sikertelen ír népszavazás óta fennálló egyik legfontosabb akadály. Ma már csak a szerződés érvénybe lépését utolsóként hátráltató Vaclav Klaus cseh államfő aláírására kell várni. Jelen írás áttekinti az Európai Unió új alapszerződésének ratifikációja körüli fejleményeket és életbe lépésének várható hatásait az európai kül-, biztonság- és védelempolitikára.

Az unió lobbizik – Írország szavaz

2009. szeptember elején az ír népszavazást megelőző kampány megnyitóján Brian Cowen kormányfő úgy nyilatkozott, hogy szerinte a választópolgárok szinte biztosan el fogják fogadni az unió reformszerződését. Azzal érvelt honfitársainak, hogy az Európai Unió a gazdasági bizonytalanság és válság közepette olyan biztos és szilárd pont, amire támaszkodni lehet. Elemzők ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet, hogy az ír kormány válságkezelé-

si intézkedéseivel és a gazdasági válságra adott válaszaival elégedetlen ír közvélemény tiltakozása könnyen a „nem” szavazótábor győzelmét vonhatja maga után. A kormányfő optimizmusa egy kicsit korainak tűnt, mivel a *The Irish Times* megbízására, a TNS nemzetközi közvélemény-kutató cég által készített szeptemberi felmérés a szerződés támogatottságának visszaesését mutatta.

Az uniós döntéshozó szervek vezetői és tagjai is kiemelkedő fontosságúnak tekintették, hogy a reformszerződés ratifikációs folyamata minél hamarabb lezáruljon, s ta-

Az ír szavazók véleményének változása a lisszaboni szerződés támogatását illetően közvélemény-kutatások alapján

Sunday Independent/ Quantum Research					
2008. december			2009. január		
Igen	Nem	Bizonytalan	Igen	Nem	Bizonytalan
39%	42%	24%	55%	37%	15%
Irish Times / TNS mrbi					
2009. május			2009. szeptember		
Igen	Nem	Bizonytalan	Igen	Nem	Bizonytalan
54%	28%	18%	46%	29%	25%

Források: <http://euobserver.com>, <http://independent.ie>

lán nem véletlenül feltűnően sok, Írországot kedvezően érintő döntést hozott Brüsszel az elmúlt néhány hétben.

Szeptember 19-én az északír Limerick városban tett hivatalos látogatása alkalmából José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke bejelentette, hogy az Európai Bizottság 14,8 milliárd eurós támogatást ajánl fel az írországi Dell gyár dolgozóinak munkahelyteremtési, valamint képzési célokra. A világ első számú chipgyártója ugyanis a közelmúltban mintegy kétezer munkásától volt kénytelen megválni, ami igen érzékenyen érintette a város lakosságát. „Nagyon örülök, hogy a Bizottság ily módon egyértelműen kimutatja az unió Limerick iránti együttérzését...” – nyilatkozta Barroso a városban tartott sajtótájékoztatón. Ugyanitt figyelmeztette az íreket, hogy a lisszaboni szerződés második elutasítása esetén Írország esetleg elveszítheti jogát, hogy biztost delegáljon Brüsszelbe, valamint egy kedvezőtlen eredmény elbizonytalaníthatja Írország helyzetét az unión belül, ami közvetve további károkat okozhatna az amúgy is meggyengült ír gazdaságnak.

Szeptember 28-án az is nyilvánosságra került, hogy az Európai Gazdasági Újjáépítési Terv keretén belül 500 millió eurót fognak az ír villamosenergia-hálózat felújítására és fejlesztésére fordítani az Európai Beruházási Bank (*European Investment Bank*) rendelkezésre álló forrásaiból finanszírozva. Ebből 300 millió euró értékben egy Walest Írországgal összekötő tengeralatti vezetékét építenek ki, amivel lehetővé válik az Egyesült Királyság és Írország közötti, szélenergiából előállított áram exportja és importja. A fennmaradó 200 millió eurót pedig a környezetvédelmi okokból rendkívül fontos egyéb megújuló energiaforrások (napelemek, napkollektorok és vízenergia) felhasználására és a szükséges technológia fejlesztésére fogják fordítani.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (*European Economic and Social Committee – EESC*) által első alkalommal kiírt *A fenntartható jelen európai díjáért* folyó megmérettetésből is egy ír pályázó került ki győztesen. Az *Innováció és a kreativitás európai éve* alkalmából megrendezett verseny tulajdonképpen az első ilyen jellegű, európai uniós intézmény által kiírt „zöld közbeszerzési pályázat” volt. A tízezer eurós pénzjutalommal járó fődíjat James Ennis dublini pályázó biodiverzitás koncepcióra épülő pályamunkája nyerte el a több mint száz pályázót felvonultató versenyben.

Azonban nem csak az Európai Unió intézményei tettek az ír lakosságot ösztönző lépéseket. Az ír üzleti szféra szereplői is síkra szálltak a lisszaboni szerződés és az európai integráció iránti lojalitás növelése mellett. Az ország kis- és középvállalkozói szövetsége (*Small Firms Association – SFA*) által közölt felmérések eredménye szerint többségük egyetért abban, hogy a dokumentum másodszeri visszautasítása jelentősen rontaná a gazdasági-üzleti légkört és lehetőségeket a szigetországban. Az SFA-hoz hasonlóan több multinacionális cég és nagyvállalkozás is részt vett az „igen” szavazatokért folytatott erőteljes kampányban, köztük a Ryanair légitársaság és az Intel számítástechnikai vállalat. Az IBEC (*Irish Business and Employers Confederation*) csoport jóvoltából ellepték Írországot az Európai Unió munkahelyteremtő intézkedéseit propagáló óriásplakátok. Brendan Butler, az IBEC európai uniós és nemzetközi ügyekért felelős igazgatója a kampány során a következőket nyilatkozta: „A gazdasági válság mértéke rávilágított arra, hogy milyen sebezhető egy kis, nyitott gazdasággal rendelkező ország, mint amilyen Írország is, és mennyire szükség van az erős Európára annak érdeké-

ben, hogy együtt tudjunk szembenézni a kihívásokkal. Mindez világossá tette számunkra Európa értékét, és megerősítette Írország jó hírnevének és szerepének fontosságát az EU-n belül.”

A voksolás előtti legutolsó felmérések és közvélemény-kutatások széles szórással az igenek 48–68 százalékos, míg a nemek 17–33 százalékos arányát mutatták. A tagállamok közül egyedülként népszavazást tartó Írországban a második alkalommal megtartott szavazás végül a várakozásoknak megfelelő eredménnyel zárult: a szavazók 67,1%-a támogatta, míg 32,9%-a elutasította a szerződést.

Frederik Reinfeldt, az Európai Unió sorsa elnöki tisztét betöltő Svédország miniszterelnöke az október 3-i hivatalos eredményhirdetés utáni nyilatkozatában elégedettségének adott hangot: „Minden eddigi bizonytalanság és nehéz munka után azt kell mondanom, hogy ez egy nagyon jó nap Európa számára. Nagyon elégedett vagyok a lisszaboni szerződésről szóló ír népszavazás pozitív kimenetelét illetően. (...) Ez nagyon jó dolog Írország

és Európa számára egyaránt. Szilárd meggyőződésem, hogy a reformszerződés még demokratikusabbá, még hatékonyabbá, és még átláthatóbbá teszi majd az Európai Uniót.”

„Az ír lakosság világosan és tisztán kifejezte, hogy mit szeretne” – nyilatkozta az eredmények hivatalos közzététele után Brian Cowen ír miniszterelnök, akinek sorsa kimondva-kimondatlanul a szavazás vég-eredményétől függött. „Köszönjük, Írország! Ez nagyszerű nap Írország számára, nagyszerű nap Európa számára!” – mondott hasonlóképpen köszönetet az esemény alkalmából zöld nyakkendőt viselő José Manuel Barroso.

Ezek után sokak számára úgy tűnhetett, hogy a szerződéssel kapcsolatos további véglegesítési folyamatoknak már semmi sem szabhat gátat, azonban fennállt a veszélye annak, hogy az ír referendum pozitív végkimenetele ellenére Csehország és Václav Klaus cseh kormányfő keresztülhúzza a reformszerződés mellett álló és érvelő európai uniós képviselők számításait.

Az Európai Unió alapszerződésai

A szerződés neve	Az aláírás dátuma	A hatálybalépés dátuma	Aláírók	Kibocsátó
Római szerződések	1957. 03. 25.	1958. 01. 01.	NSZK, Olaszország, Franciaország, Benelux-államok	Európai Gazdasági Közösség
Schengeni egyezmény	1990. 06. 19.	1995. 03. 26.	NSZK, Franciaország, Benelux-államok	EGK-tagállamok
Maastrichti szerződés	1992. 02. 07.	1993. 11. 01.	Az EK 12 tagállama	Európai Közösség
Amszterdami szerződés	1997. 10. 02.	1999. 05. 01.	Minden EU-tagállam	Európai Tanács
Nizzai szerződés	2001. 02. 26.	2003. 02. 01.	Az Európai Unió tizenöt tagállama	Európai Tanács
Lisszaboni szerződés	2007. 12. 13.		A 27 EU-tagállam vezetői	Európai Tanács

Forrás: <http://www.euractiv.hu/intezmenyek-jovo/linkdossziek/a-lisszaboni-szerzodes>

Az unió nyomást gyakorol – Csehország időt húz

Az euroszeptikus nézeteiről elhíresült cseh államfőnek ugyanis sikerült 17 felsőházi (szenátsági) képviselőt maga mellé állítania a lisszaboni szerződés ellen folytatott negatív kampányában. Miután a prágai alkotmánybíróság 2008 novemberében nem találta alkotmányellenesnek a szerződés kifogásolt és megkérdőjelezett részeit, a jobboldali képviselők fent említett csoportja 2009. szeptember 29-én a szerződés egésze ellen emelt panaszt. Lépésüket azzal indokolták, hogy szerintük az Európai Unió „szuperállami” szerepre tör, ebben az esetben viszont a nemzeti kompetenciák uniós szintre történő átadása élesen ellentmond a cseh alkotmánynak. A cseh alkotmánybíróság az ügyet – kényes-ségére való tekintettel – kiemelt figyelemben és elsőbbségben fogja részeseíteni, ennek ellenére előfordulhat, hogy a végleges ítélet megszületéséig akár még hat hónapot is várni kell.

Rossz nyelvek szerint a cseh államfő éppen ezt szeretné ezzel a lépésével elérni, mivel ebben az időszakban esedékes a parlamenti választás az Egyesült Királyságban, ahol a brit konzervatívok számítása szerint kormányváltásra kerülhet sor. Így lehetővé válhatna, hogy ott is népszavazás döntsön a szerződésről, s ezzel a csehek mintegy átadnák a „stafétabotot” a briteknek a szerződés életbe léptetésének megakadályozásában. David Cameron brit konzervatív vezető ugyanis levelében támogatásáról biztosította cseh kollégáját, és kilátásba helyezte, hogy ha „néhány hónapig még kitart, akkor ő megválasztása esetén mellé áll”.

Peter Ludlow, a CEPS (*Centre for European Policy Studies*) vezetője arra is felhívta a figyelmet, hogy az unióknak nincs B ter-

ve, vagyis még csak nem is körvonalazható, hogy a szerződés ratifikációs kudarca esetére milyen vésztervvel rendelkezik Brüsszel.

Jan Fischer cseh miniszterelnök nyilvánvalóvá tette: kormánykörökben nem vetődött fel, hogy panaszt tegyenek a köztársasági elnök passzív magatartása miatt. Kormányja inkább a tárgyalásokat preferálja, és azokat továbbra is folytatni fogja. Ugyanakkor világossá vált az is, hogy a Klausra nehezedő nyomás (több oldalról is) egyre fokozódik. A szerződésekre vonatkozó európai uniós jogszabályok értelmében a feleknek minden tőlük telhetőt meg kell tenniük a megállapodás minél hamarabbi ratifikációja érdekében. Több uniós vezető viszont már nagyon türelmetlen: többek között Nicolas Sarkozy francia köztársasági elnök, aki cseh kollégájával ellentétben minden bizonnyal keményen bána Klausszal – legalábbis ez feltételezhető a kettejük között az állam- és kormányfők szeptember 17-i, Brüsszelben megrendezett találkozásán lezajlott heves vita alapján. A cseh politikus ugyanis ekkor jelentette be, hogy a reformszerződés alkotmányossági vizsgálata akár még hat hónapot is igénybe vehet.

José Manuel Barroso, az Európai Bizottság nemrégiben újraválasztott elnöke az ír népszavazást megelőző és követő hetekben a két legerősebb csehországi párt vezetőivel, Mirek Topolánekkal és Jiří Paroubekkel folytatott tárgyalásokat a ratifikációról. Topolánek – akinek kormánya éppen akkor bukott meg ez év tavaszán, amikor Csehország töltötte be az Európai Unió soros elnöki tisztségét – a megbeszélésen kijelentette, teljesen értelmetlennek tartja az effajta halogatást, mert ezzel a politikával Klaus elnök csak azt éri el, hogy teljesen elszigeteli az országot.

Az **Alapjogi Charta** kidolgozásának ötlete elsőként az 1999. június 3–4-i kölni csúcson merült fel, majd az 1999. októberi, Tampere-ben megtartott rendkívüli bel- és igazságügyi csúcson döntöttek az előkészítő csoport felállításáról, összetételéről, illetve a működésére vonatkozó szabályokról. A kidolgozott dokumentumot a 2000 decemberében Nizában megtartott csúcstalálkozón fogadták el, azonban nem emelkedett kötelező jogerőre, mivel nem vált az alapszerződések szerves részévé. A charta egy dokumentumban foglalja össze azokat az alapelveket és jogokat, amelyek már régóta szerepelnek a nemzeti és nemzetközi jogban, de eddig igazságtalanságként voltak. A lisszaboni szerződés az unió kötelező erejű garanciájaként említi a chartát, valamint olyan jogok halmozaként kezeli, melyekkel minden uniós polgárnak rendelkeznie kell. A jelenlegi cseh elnökvetéseket a charta és az 1945-ös úgynevezett Beneš-dekrétumok egyes rendelkezéseinek összeférhetetlenségét hangsúlyozzák.

Klaus makacskodása azonban ennél messzebb menő hatással is járhat. Ha a cseh alkotmánybíróság nem találja alkotmányellenesnek a lisszaboni szerződést, az ország az uniós érdekképviselő terén súlyos következményekkel számolhat. Mivel a jelenleg még hatályban lévő nizzai szerződés kimondja, hogy ha az Európai Unió tagállamainak létszáma eléri a 27-et (ami 2007. január elsejével megtörtént), a bizottsági tagok számát mindenképpen 27 fő alá kell csökkenteni; azaz az új bizottság tagjairól döntő tárgyalások során néhány állam biztos nélkül marad. A Csehországtól történő „biztosmegvonás” tehát kiváló eszköz az európai vezetők kezében, hogy Klaust jobb belátásra térítsék. Ha a cseh elnök mégsem lenne hajlandó a kompromisszumra, csakis saját országának ártana, mivel így az elkövetkezendő öt évben Csehországnak nem lenne képviselője az Európai Unió döntéshozó testületében, s ezzel csökkenne az ország politikai befolyása, valamint érdekérvényesítő képessége.

Štefan Füle, Csehország európai ügyekért felelős minisztere azonban nyilatkozatában kifejtette, hogy egyelőre nincs értelme a lehetséges következményekről és lépésekről beszélni, mivel Csehországban nem arról folyik a vita, hogy ratifikálják-e a szerződést, hanem arról, hogy mikor tegyék azt meg. A miniszter megmagyarázhatónak nevezte a ratifikációs folyamat késleltetése miatt az európai porondon kialakult bizonytalanságot és türelmetlenséget, valamint kiemelte, hogy „a folyamat további elhúzódása az egész Európai Unió számára kellemetlen következményekkel járna”. Ő is tudatában van a fent említett lehetőségnek, miszerint Csehország elvesztheti politikai hitelességét és képviselőletét a döntéshozó testületben. Elképzelhetetlennek tartja ugyanakkor, hogy ha a cseh alkotmánybíróság nem talál semmi kivételt a szerződésben, akkor Csehország – egy demokratikus állam – elnöke figyelmen kívül fogja hagyni egyrészt a bi-

A **Beneš-dekrétumok** Eduard Beneš egykori csehszlovák elnöknek a második világháborút követően, 1945. május 14. és október 27. között hozott elnöki rendeletei, melyek között szerepelt a nem szláv nyelvű etnikumok, azaz a szudétánémetek és a magyarok kollektív bűnösségének elve, illetve a szláv nemzetállam megteremtésének szándéka. A 143 dekrétumból, amelyek közül 13 közvetlenül, közel 20 pedig közvetetten érintette a két etnikumot, mintegy fél tucat rendeletet ma is elmentmondásosan ítélnék meg: ezek alapján az említett népcsoportok tagjait megfosztották állampolgárságuktól (33/1945), elkobozták földtulajdonukat (12/1945), megvontak tőlük minden állami juttatást, valamint az állami szférából is elbocsátották őket. Több a nyelvhasználatot és a kulturális jogokat sértő rendelet is életbe lépett, valamint sor került a lakosságcsere is (28/1945). Cseh és szlovák részről a legfőbb ellenvetés a lisszaboni szerződés alapjogi chartájával és a dekrétumok utólagos támadhatóságával kapcsolatban merült fel.

róság határozatát, másrészt a parlamenti képviselők többségének döntését.

Október 6-án azonban Václav Klaus újabb akadályt gördített a reformszerződés elé: az Európai Unió soros elnöki tisztét betöltő Svédországgal közölte, hogy

aláírása előtt egy külön megjegyzéssel kívánja ellátni a szerződést. Fredrik Reinfeld svéd miniszterelnök ezzel kapcsolatban elmondta, hogy a cseh elnök olyan kétmondatos megjegyzést kíván beiktatni, ami az uniós alapjogi chartát érinti annak

A lisszaboni szerződés ratifikációs folyamatának állása 2009. október 28-án

Időpont	Tagország	A ratifikáció állása
2007. december 17.	Magyarország	Parlamenti jóváhagyás
2008. január 29.	Szlovénia	Parlamenti jóváhagyás
2008. január 29.	Málta	Parlamenti jóváhagyás
2008. február 4.	Románia	Parlamenti jóváhagyás
2008. február 7.	Franciaország	Parlamenti jóváhagyás
2008. március 21.	Bulgária	Parlamenti jóváhagyás
2008. április 2.	Lengyelország	Parlamenti jóváhagyás. Lech Kaczyński 2009. október 10-én aláírta a dokumentumot.
2008. április 10.	Szlovákia	Parlamenti jóváhagyás
2008. április 23.	Portugália	Parlamenti jóváhagyás
2008. április 24.	Ausztria	Parlamenti jóváhagyás
2008. április 24.	Dánia	Parlamenti jóváhagyás
2008. május 8.	Lettország	Parlamenti jóváhagyás
2008. május 8.	Litvánia	Parlamenti jóváhagyás
2008. május 23.	Németország	Parlamenti jóváhagyás
2008. május 29.	Luxemburg	Parlamenti jóváhagyás
2008. június 11.	Észtország	Parlamenti jóváhagyás
2008. június 11.	Finnország	Parlamenti jóváhagyás
2008. június 11.	Görögország	Parlamenti jóváhagyás
2008. június 12.	Írország	2008-ban népszavazáson elutasítva. A 2009. október 2-án tartott újabb népszavazáson jóváhagyás.
2008. június 18.	Nagy-Britannia	Parlamenti jóváhagyás
2008. június 26.	Spanyolország	Parlamenti jóváhagyás
2008. július 3.	Ciprus	Parlamenti jóváhagyás
2008. július 8.	Hollandia	Parlamenti jóváhagyás
2008. július 10.	Belgium	Parlamenti jóváhagyás
2008. augusztus 8.	Olaszország	Parlamenti jóváhagyás
2008. november 20.	Svédország	Parlamenti jóváhagyás
2009. május 6.	Cseh Köztársaság	Parlamenti (felsőházi) jóváhagyás. Václav Klaus 2009. november 3-án aláírta a dokumentumot.

érdekében, nehogy a jövőben kétségbe vonhatók legyenek a Beneš-dekrétumok. Így a második világháború után kitelepített nemzetiségi lakosok biztosan nem igényelhetnek kárpótlást a cseh államtól. Reinfeld véleménye szerint ez a lehető legrosszabbul időzített üzenet az Európai Uniónak. A cseh elnök lépésén felbuzdulva a szlovák kormányfő, Robert Fico is közölte, hogy Szlovákia is úgynevezett kimaradási záradékhoz fog folyamodni, ha Csehországnak sikerül kialakítania az alapjogi charta idevágó passzusai alóli mentességet, mivel csehszlovák utódállamként a Beneš-dekrétumok kapcsán szintén kényes helyzetbe kerülhet.

Azért egy pozitív fejleményre is sor került: Lengyelországban Lech Kaczyński az ír népszavazás eredményessége láttán október 10-én ünnepélyes keretek között aláírta a dokumentumot. A varsói ceremó-

nián jelen volt José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke, Fredrik Reinfeld, valamint Jerzy Buzek, az Európai Parlament elnöke is.

A Klaus-feladványt az Európai Unió állam- és kormányfői végül október 29-én brüsszeli találkozójukon oldották meg. A svéd kormány javaslatára a tagállamok belementek abba, hogy módosítsák azt a lisszaboni szerződéshez csatolt jegyzőkönyvet, amely Nagy-Britannia és Lengyelország kimaradását rögzíti az alapjogi charta joghatósága alól azzal, hogy ugyanez a mentesség Csehországra is kiterjed. A változást a következő – vélhetően horvát – csatlakozási szerződéssel együtt ratifikálják majd a tagállamok. Ezzel elméletileg elhárult az akadály az elől, hogy a lisszaboni szerződés 2010. január 1-jén életbe lépjen.

A közös kül-, biztonság- és védelempolitika fejlődésének főbb állomásai

1970: *Európai Politikai Együtműködés* – közös külpolitikai fellépés, nemzeti külpolitikák összehangolása.

1992: *maastrichti szerződés* – elmozdult a „közös külpolitika” felé; az Európai Unió második pillére lesz a közös kül- és biztonságpolitika. (A délszláv válság esetében a közös fellépés kudarcot vallott – az első években alig lehet „valódi” közös külpolitikáról beszélni.)

1997: *amszterdami szerződés* – a hatékonyabb működés érdekében új jogforrásként bevezette a közös stratégiákat; létrehozta a közös kül- és biztonságpolitikai főképviselői posztot, és bevezette a konstruktív tartózkodás intézményét.

1999. június 3–4.: *kölni csúcstalálkozó* – lefektették az EBVP alapjait (a tagállamok képessé teszik az Európai Uniót válságkezelési feladatok ellátására, viszont továbbra sem vezetnek be a kollektív védelem elvét).

1999. december 10–11.: *helsinki csúcstalálkozó* – döntés az önálló európai katonai képesség kiépítéséről (2003-ra 60 ezer fős gyorsreagálású csoport létrehozása).

A szerződésnek a közös kül- és biztonságpolitikát érintő elemei

A szerződés életbe lépésével a közös kül- és biztonságpolitika, illetve közös biztonság- és védelempolitika területén is jelentős változások lesznek.

A közös kül- és biztonságpolitikára vonatkozó különleges szabályozásokat továbbra is az e szerződés által felülvizsgált EU-szerződés V. címe tartalmazza (23–41. cikk, 42–46. cikk). A Franciaország és Hollandia állampolgárai által 2005-ben népszavazáson elutasított alkotmánytervezéssel ellentétben, amely minden külpolitikával és külkapcsolatokkal foglalkozó kérdést egy helyen rendezett volna, a reformszerződés az Európai Unió külső tevékenységének részletes szabályozását (a kül- és biztonságpolitika hatáskörén kívül eső kérdéseket) az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) ötödik ré-

szében, míg a kül- és biztonságpolitikai vonatkozású rendelkezéseit az Európai Unióról szóló szerződésben szerepelteti.

A reformtörekvések szempontjából azonban egy igencsak fontos kihívás merült fel: egyrészt olyan intézményi reformokat kell végrehajtani, amelyek megeremtik az Európai Unió belső politikáit érintő egységes döntéshozatalt, másrészt a közös kül- és biztonságpolitika döntéshozatali és esz-közrendszerén is változtatnak.

Minden előzetes várakozás és nagyszabású terv ellenére sem sikerült ilyen mélységű változtatásokat foganatosítani ezen a területen. Ugyan a pillérrendszerből fakadó széttagoltság (és maga a pillérrendszer) megszűnik, a közös külpolitika továbbra is megőrzi kormányközi jellegét és a működésére, illetve döntéshozatalára vonatkozó saját szabályrendszerét.

A reformszerződés új elemként egy cikkben definiálja az Európai Unió külső tevékenységével kapcsolatos szabályokat, alapelveket és célkitűzéseket. Kiemelt célként jelenik meg többek között az olyan nemzetközi és regionális szervezetekkel vagy országokkal történő partnerségi kapcsolat és együttműködés kialakítása, amelyek egyetértenek az Európai Unió által vallott és hirdetett elvekkel. További új elemek:

- egy erősebb, többoldalú együttműködésen és a világ felelős kormányzásán alapuló nemzetközi rendszer létrejöttének elősegítése;
- segítségnyújtás természeti vagy ember által okozott katasztrófával sújtott népcsoportoknak, országoknak, régióknak;
- hozzájárulás a fejlődő országok fenntartható környezeti, társadalmi, gazdasági fejlődéséhez (fő célkitűzésként a szegénység felszámolása);
- az országok világgazdaságba való bekapcsolódásának elősegítése, többek

között a korlátozó rendelkezések fokozatos felszámolása révén.

Az Európai Tanácsnak – mindamellett, hogy az eddigiekhez hasonlóan ugyanúgy stratégiaformáló szereppel fog bírni – pontosabban definiálttá válik a feladatköre. Az EiT meghatározza az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának céljait és az unió stratégiai érdekeit, a tanács elnökének pedig lehetősége lesz majd rendkívüli ülések összehívására, amennyiben ezt a nemzetközi körülmények indokolttá teszik.

A reformszerződés megtartja a konstruktív tartózkodás intézményét, amin az értenődő, hogy a szavazás folyamán tartózkodó tagállamnak egy olyan nyilatkozatot kell csatolnia/benyújtania, amellyel mentesül ugyan a határozat alól, de egyben elfogadja, hogy a határozat köti az Európai Uniót. Kitételként szerepel másfelől, hogy ha a tagállamok egyharmada vagy az unió népességének legalább egyharmadát adó országok élnek ezzel a lehetőséggel, akkor az adott határozatot a tanács nem fogadhatja el.

A lisszaboni szerződésben foglalt, a mi szempontunkból egyik legfontosabb újítás a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő posztjának létrehozása. Ez az új pozíció a Tanács főtítkáráként működő kül- és biztonságpolitikai főképviselőnek, valamint a Bizottság külkapcsolatokért felelős biztósának feladatkörét veszi át. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő nem egyszerű biztósként és főtítkárként működik a továbbiakban, hanem a Bizottság alelnöke és a Külügyi Tanács elnöke is lesz. Tisztán látszik tehát, hogy nem csupán egyesítettek a két posztot, hanem magasabb szintre is emelték. A külügyi és biztonságpolitikai főképviselő egy személyben fogja képviselni az Európai Uniót a nemzetközi pordon. Létrejön továbbá a főképviselő te-

vékenységét elősegítő és támogató külügyi szolgálat is, melynek tagjait a Bizottság és a Tanács főtítkárságának tisztségviselői fogják adni. A főképviselőnek jogában áll gyors döntést igénylő esetben – amennyiben a szükségesség indokolt – bármely tagállam kezdeményezésére 48 órán belül összehívni a Tanács rendkívüli ülését.

A reformszerződés nyomán sem kap az Európai Parlament beleszólási lehetőséget a közös kül- és biztonságpolitika kialakításába és végrehajtásába. E területen három ponton lesz változás:

- a főképviselő fog általános jellegű tájékoztatást adni a közös kül- és biztonságpolitika, valamint a közös biztonság- és védelempolitika aktualitásairól;
- lehetőség lesz a különleges képviselők tájékoztatásba történő bevonására;
- az Európai Parlament a korábbi egy alkalommal ellentétben évente kétszer fog tanácskozást tartani a közös kül- és biztonságpolitika aktuális kérdéseit illetően.

A közös biztonság- és védelempolitikát érintő rendelkezések

Továbbra is a közös kül- és biztonságpolitika szerves része lesz a közös biztonság- és védelempolitika, és célként magába foglalja egy európai uniós védelempolitika fokozatos létrehozását, melyről az Európai Tanács egyhangú döntéssel határozhat. Egy ilyen határozatot a tagállamoknak is ratifikálniuk kell.

A közös biztonság- és védelempolitika biztosítja az Európai Unió műveleti képességét úgy a polgári, mint a katonai eszközök felhasználásával. Az ENSZ alapokmányában foglalt alapelveket szem előtt tartva lehetőség van ezen eszközöknek Európai

Unión kívüli alkalmazására, amennyiben az konfliktusmegelőző, a nemzetközi biztonságot erősítő, illetve békefenntartó célokat szolgál. E tekintetben a reformszerződés tartalmaz egy új elemet is: kiemelt területként kezeli a terrorizmus elleni küzdelmet, illetve nagyon fontosnak tekinti a válságkezeléskor alkalmazott tevékenységek megerősítését. Rögzíti a szerződés azt is, hogy a fent említett műveletek során az Európai Unió a tagállamok által korábban felajánlott és rendelkezésre bocsátott polgári és katonai eszközöket veszi igénybe.

A lisszaboni szerződés intézményesíti a 2004. július 12-én a Tanács által létrehozott Európai Védelmi Ügynökséget (*European Defence Agency – EDA*), melynek feladatai az EU-szerződés 45. cikkének értelmében röviden a következők:

- védelmi technológiai kutatások támogatása;
- az erre irányuló kutatási tevékenységek tervezése és koordinálása;
- a tagállamok katonai képességeivel kapcsolatos célkitűzések meghatározása, és teljesítésük értékelése;
- hatékony és egymással összhangban lévő védelmi piaci beszerzési módok kutatása és elfogadtatása;
- a tagállamok által megvalósított programok összehangolása.

Az Európai Védelmi Ügynökség működésére vonatkozó szabályokat, székhelyét a Tanács minősített többséggel fogadja el.

A szerződés új integrációs eszközként bevezeti az úgynevezett állandó strukturált együttműködést. Az együttműködésben való részvétel feltétele, hogy a tagállamok politikai kötelezettséget vállaljanak katonai képességeik fejlesztésére. A tagállamok vállalják azt a kötelezettséget is, hogy védelmi felszereléseik és berendezéseik beszerzése során törekednek azok színvonalának és típusának egymáshoz közelítésé-

re. Erre azért van szükség, hogy több ország részvételével zajló műveletben minél kevesebb fennakadást okozzon a rendelkezésre álló eszközök különbözősége, azaz minél inkább interoperábilisek legyenek. Amennyiben a vállalatok és kötelezettségek teljesítése elmarad, a többi résztvevő állam élhet azon jogával, hogy a „renitens” fél tagságát minősített többségű tanácsi döntéssel felfüggeszse. A csatlakozni kívánó jelöltnek első lépésként értesítenie kell az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjét, valamint a Tanácsot. Az utóbbinak a bejelentéstől számított három hónap áll rendelkezésére, hogy megvizsgálja, vajon a jelölt megfelel-e a felvételi követelményeknek, és teljesítette-e a szükséges kötelezettségvállalást.

Hosszas vitákat követően a lisszaboni szerződés beemeli az EU-szerződésbe az úgynevezett kollektív védelmi klauzulát, amely előírja, hogy valamely kívülről érkező agresszió, támadás esetén az Európai Unió országai kötelesek minden tőlük telhető segítséget megadni a megtámadott tagállamnak. A reformszerződés szövegezése során két kifogás is felmerült ezzel kapcsolatban. Egyrészt több tagállam szerint ez a paszszus konkurenciát/versenyártást teremtene

a NATO számára a kollektív védelem területén, másrészt pedig párhuzamos struktúrák alakulnának ki az Európai Unióban és a NATO-ban. Ennek ellensúlyozására belefoglalták a reformszerződésbe, hogy az Európai Unió tiszteletben tartja azt, ha valamely tagország kollektív védelmi kötelezettségeit a NATO-ban látja megvalósíthatónak.

A szolidaritási klauzula szellemében, ha valamely tagállamot terrortámadás ér, illetve természeti vagy ember okozta katasztrófa sújt, a többi európai uniós ország együttesen fellépve minden segítséget megad a számára.

Racionálisan szemlélve a folyamatokat és az Európai Unió jövőképét, nem tekintjük valószínű végkifejletnek a lisszaboni szerződés bukását akár a cseh, akár a szlovák ellenállás következtében. Az eljárás, mely szerint bizonyos engedmények, kivételek érdekében egyik-másik tagállam – akár kis államok is – feltartóztatnak egy nagyobb jelentőségű ügyet, folyamatot, már nem új keletű. A játszma a nemzeti érdekek védelme és becstornázása, valamint a közösségi célok megvalósítása között így inkább csak újabb példával bővül és folytatódik, de nem mér végzetes csapást az Európai Unió fejlődésére. ■

Irodalom

A good day for Europe. 2009. október 3. <http://www.se2009.eu>.

A lengyel elnök vasárnap ratifikálja a Lisszaboni Szerződést. Vagy mégsem? 2009. október 8. <http://www.euractiv.hu>.

A Lisszaboni Szerződés. 2009. október 12. <http://www.euractiv.hu>.

Az ír kormány megkezdte kampányát a lisszaboni szerződés elfogadásáért. 2009. szeptember 2. <http://mti.hu>.

Barroso brings Dell aid to Ireland before EU vote. 2009. szeptember 21. <http://euractiv.com>.

Cameron confirms Tories' Lisbon referendum plan. 2009. szeptember 24. <http://www.euractiv.com>.

Exit poll sees Irish majority in favour of Lisbon Treaty. 2009. október 2. <http://euobserver.com>.

Horváth Zoltán – Ódor Bálint: *Az Európai Unió szerződéses reformja – az unió Lisszabon után*. Budapest, 2008, HVG Orac.

- Ireland looks set for Yes vote in Lisbon referendum. 2009. október 3. <http://euobserver.com>.
- Ireland votes on Lisbon. 2009. október 2. – <http://www.se2009.eu>.
- Irish vote unleashes flurry of EU activity. 2009. október 3. <http://euobserver.com>.
- Ismét az írek kezében Európa jövője. 2009. október 2. <http://www.euractiv.hu>.
- Lisszaboni játék: ki nevet a végén? 2009. szeptember 30. <http://www.euractiv.hu>.
- Peers, Steve: The Benes Decrees and the EU Charter of Fundamental Rights. 2009. október 12. <http://www.statewatch.org/news/2009/oct/lisbon-benes-decree.pdf>.
- Resounding Irish 'yes' to EU's Lisbon Treaty. 2009. október 3. <http://www.euractiv.com>.
- Strong voices in support of Lisbon Treaty in European Parliament. 2009. október 7. <http://www.se2009.eu>.
- Support for Lisbon Treaty in Ireland plunges. 2009. szeptember 4. <http://www.euractiv.com>.
- The Lisbon Treaty. (Az ír kormány információs oldala a Lisszaboni Szerződésről szóló népszavazás időszakára) <http://www.lisbontreaty2009.ie/>.
- The Treaty at glance. http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_en.htm.